

Pētījums par nepieciešamajiem atbalsta pakalpojumiem ģimenēm ar bērniem, kur vienam vai abiem vecākiem ir noteikta invaliditāte

SIA «AC KONSULTĀCIJAS», 2023.01.25

Pētījuma mērķis un objekts

Pētījuma mērķis:

Novērtēt, vai vecākiem, kuriem ir invaliditāte (I, II, III invaliditātes grupa), ir specifiskas vajadzības vai ierobežojumi savu bērnu aprūpē, kas ir atšķirīgi no pārējiem vecākiem, kuriem nav invaliditāte.

Pētījuma priekšmets: Vecāku, kuriem ir invaliditāte, vajadzības vai ierobežojumi savu bērnu aprūpē.

Pētījuma objekts: Vecāki, kuriem ir invaliditāte, kuri ir vecumā no 20 līdz 65 gadiem un kuru apgādībā ir bērns(-i).

Pētījuma uzdevumi un jautājumi

Pētnieciskie jautājumi:

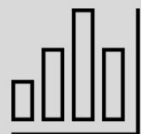
- Ar kādiem ierobežojumiem, grūtībām un izaicinājumiem savu bērnu aprūpē saskaras vecāki, kuriem ir invaliditāte?

- Vai un kāds papildu atbalsts, izmaiņas atbalsta sistēmā vecākiem ar invaliditāti ir nepieciešamas, lai pilnvērtīgi aprūpētu bērnus?

Metodes:

- **Statistikas datu analīze**
- **Tiešsaistes aptauja**
- **Padziļinātās intervijas**
- **Ekspertu intervija**
- **Fokusgrupas diskusijas**
- **Ekspertu paneļa diskusija**
- **Dokumentu apskats**

STATISTIKAS DATI

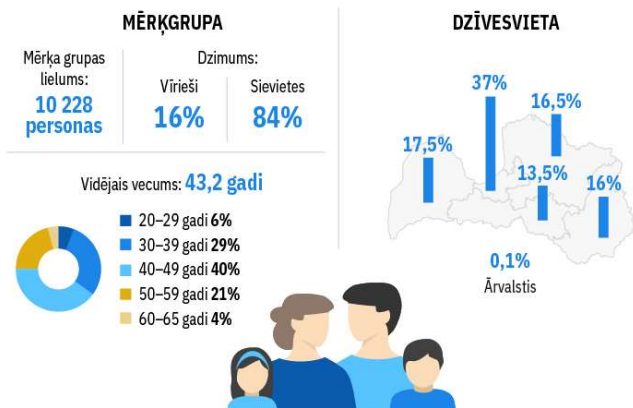

LabIS dati par **10 228** vecākiem,
kuriem ir noteikta invaliditāte un
kuri ir vecumā no 20 līdz 65
gadiem

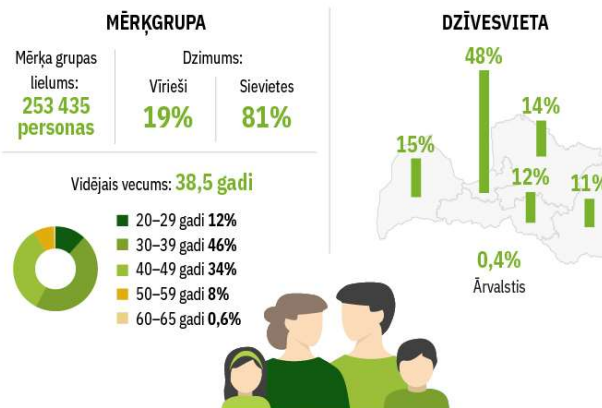
LabIS dati par **253 435** vecākiem
bez invaliditātes vecumā no 20
līdz 65 gadiem

- *Grupu demogrāfiskie rādītāji*
- *Grupu materiālā nodrošinātība (ienākumu apmērs, ienākuma avoti un to īpatsvars)*
- *Grupu nodarbinātības rādītāji (ir darba attiecībās, bezdarbnieka statuss)*

VECĀKI AR INVALIDITĀTI

VECĀKI BEZ INVALIDITĀTES

Kopējie ienākumi vidēji mēnesī dažādās grupās:

Invaliditātes grupa:

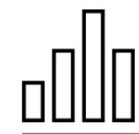
I grupa – **4%**
II grupa – **34%**
III grupa – **62%**

Invaliditāte iegūta bērnībā – **23%**
Invaliditāte iegūta pilngadīgā vecumā – **77%**

FT veids:
redzes – **5%**, dzirdes – **2%**,
kustību – **26%**, GRT – **11%**,
pārējie – **56%**

VSAA dati, 2021. gads

Galvenie statistikas analīzes rezultāti

- Mērķa grupa ir **gados vecāka**;
- Personas ar smagāku invaliditātes grupu **retāk ir bērnu vecāki**;
- Mērķa grupas **kopējie ienākumi, t.sk. ienākumi no darba, ir zemāki**.
- Mērķa grupā ir **lielāks trūcīgo / maznodrošināto** īpatsvars;
- **Mazāki kopējie ienākumi** mērķa grupā ir **Latgales** reģiona iedzīvotājiem, personām ar **GRT**;
- Personas ar **I invaliditātes grupu no darba gūst mazāk** ienākumus, savukārt **sociālo transfertu veidotie ienākumi nav tik atšķirīgi**;
- Personas, kuras invaliditāti **ieguvušas bērnībā**, ienākumos **saņēmušas nedaudz mazāk**.

APTAUJA

Analizētas 260 respondentu
(vecāku, kuriem ir invaliditāte)
atbildes

- *Kā vecāki novērtē savas spējas aprūpēt bērnus?*
- *Ar kādiem ierobežojumiem saskaras vecāki?*
- *Kāda veida atbalstu bērnu aprūpes jautājumos vecāki sagaida?*

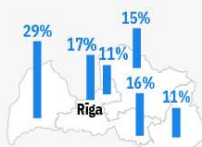
KAS IR APTAUJĀTS?

Aptaujāto skaits:

260

(~ 2,5% no mērķa grupas)

Dzīvesvieta:

Valstpilsēta **46%**
Novada pilsēta **25%**
Pagasts (ciems vai lauku teritorija) **29%**

Dzimums:

85% sievietes | **15%** vīrieši

Vecums:

Vidējais vecums: **41,8 gadi**

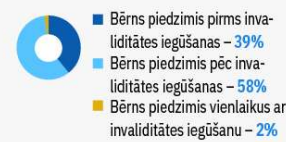
- Nepabeigta pamatizglītība **1%**
- Pamatizglītība/ arodizglītība bez vidējās izglītības **17%**
- Vidējā izglītība/ profesionālā vidējā izglītība **40%**
- Augstākā izglītība, t.sk. 1.līmeņa **42%**

Strādā algotu darbu – **67%**

Mājsaimniecība un bērni

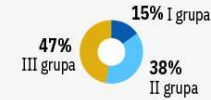
Vidēji mājsaimniecībā **1,7 bērni**

Aprūpē ir bērns ar FT vai invaliditāti **34%**

Ikdienā dzīvo ar pilngadīgu ģimenes locekli, kuram arī ir invaliditāte – **15%**

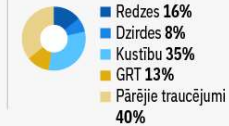
Invaliditātes grupa:

Invaliditāte iegūta bērnībā – **53%**

Invaliditāte iegūta pilngadīgā vecumā – **47%**

FT veids:

KĀ APTAUJĀTIE JŪTAS?

Apmierinātība kopumā:

AR SAVU DZĪVI: 😊 **73%** | 😞 **27%**

AR SEVI KĀ VEČĀKU: 😊 **89%** | 😞 **11%**

😞 **48%** bažījas, ka nespēs parūpēties par savu bērnu nākotnē

Apmierinātība ar valsts atbalsta pietiekamību:

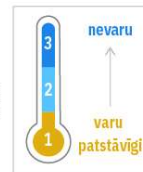
ATVIEGLOJUMI: 😊 **44%** | 😞 **56%**

SOCIĀLIE PAKALPOJUMI: 😊 **35%** | 😞 **65%**

FINANSIĀLAIS ATBALSTS: 😊 **16%** | 😞 **84%**

Spēja apmierināt bērna vajadzības:

(jo lielāka vērtība, jo nepieciešama lielāka citu palīdzība / persona pati to nevar izdarīt)

- 2,24 Doties vairāku dienu izbraukumos pa ārvalstīm kopā ar bērnu
- 2,23 Strādāt jebkāda veida algotu darbu
- 2,16 Doties vienas dienas ekskursijās pa ārvalstīm kopā ar bērnu
- 1,34 Saturīgi ar bērnu pavadīt brīvo laiku mājās (piem., lasot grāmatas u.c.)
- 1,30 Pieskatīt, uzraudzīt bērnu
- 1,24 Sniegt bērnam psiholoģisko atbalstu, kad tas nepieciešams

Spēja apmaksāt rēķinu / segt dažādus izdevumus:

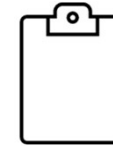
(jo lielāka vērtība, jo personai ir grūtāk to izdarīt)

- 2,14 Īstermiņa aizdevumi (nebanku kredīti internetā) (ja tādi ir)
- 1,95 Hipotekārais kredīts (ja tāds ir)
- 1,88 Neikdienišķie tēriņi – piemēram, dāvanas svētkos u.c.
- 1,41 Zāles, medicīnas preces bērnam
- 1,40 Skolas piederumu iegāde bērnam (skolas soma, burtnīcas u.tml.)
- 1,33 Internets un telefona sakari

2022. gada jūlijā – augustā veiktās aptaujas dati

Galvenie aptaujas rezultāti (I)

➤ 9 no 17 jautājumiem vismaz pusei vecāku **izdodas patstāvīgi apmierināt bērnu vajadzības.**

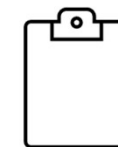
➤ *Iemesls, kāpēc neizdodas – FT un naudas līdzekļu trūkums. Nereti arī vides nepieklūstamība.*

➤ **½ aptaujāto ir bažas**, ka viņi nākotnē varētu **nespēt parūpēties** par saviem **bērniem** (*finanšu līdzekļu trūkuma dēļ (52%), ar veselību un FT saistītiem iemesliem (34%)*)

➤ **Sajūtas:**

- Nespēj piepildīt savas personīgās vēlmes – 19%
- Jūt trauksmi, nomāktību, skumjas – 14%
- Jūtas vientuļi, atstumti, citādāki – 7%
- Sliktas attiecības ģimenē – 4%
- No emocionālas vardarbības vecāka FT dēļ cietuši respondentu bērni – 24%.

Galvenie aptaujas rezultāti (II)

➤ Aptaujātie kopumā ir samērā **kritiski pret valsts atbalsta veidiem:**

- **Finansiālo** atbalstu kā pietiekamu un drīzāk pietiekamu vērtē **16%**;
- **Sociālos pakalpojumus** kā pietiekamus un drīzāk pietiekamus vērtē **25%**;
- **Piešķirtos atvieglojumus** kā pietiekamus un drīzāk pietiekamus vērtē **44%**.

➤ **Nepieciešamie uzlabojumi:**

- Medikamentu un medicīnas preču apmaksā;
- Zobārstniecības un veselības aprūpes pakalpojumi;
- Tehniskie palīg līdzekļi;
- Vides piekļūstamība;
- Transporta pakalpojumi;
- Asistenta pakalpojums;
- Darba iespējas;
- Invaliditātes pensijas apmērs, atbalsts komunālajiem pakalpojumiem, ēdienam un apģērbam;
- Atbalsts III invaliditātes grupai.

INTERVIJAS

7 intervijas ar **8** vecākiem,
kuriem ir invaliditāte un kuri ir
vecumā no 30-59 gadiem

1 intervija ar „ZELDA”
speciālistiem

- *Kā vecāki pavada savu ikdienu - kādas ir viņu lomas un pienākumi?*
- *Kas sagādā grūtības bērnu aprūpē? Vai invaliditāte ir risks bērna nošķiršanai no vecāka?*
- *Kādu atbalstu vecāki ar invaliditāti saņem un kāds papildu atbalsts ir nepieciešams, lai varētu pilnvērtīgi aprūpēt bērnus?*

Galvenie interviju rezultāti

- Vecāku situācija un **vajadzības** bērnu aprūpē **ir atšķirīgas**. Kopumā uzrunāto personu gadījumā invaliditāte **nav radījusi būtiskus šķēršļus** bērnu pamatvajadzību nodrošināšanai, tomēr ir jomas, kurās vecāki **norāda uz ierobežojumiem**.
- Vecākiem ar **GRT ir specifiskas vajadzības**.

➤ **Būtiskākās vajadzības:**

- Grūtnieču aprūpe, dzemdības un pēcdzemdību posms;
- Bērnu pieskatīšanas pakalpojumi, pirmsskolas izglītības savlaicīga pieejamība;
- Veselības aprūpes un rehabilitācijas pakalpojumi;
- Psihiskā veselība;
- Asistenta pieejamība;
- Atbalsts mājoklim – piekļūstamība, platība;
- Sabiedriskā transporta piekļūstamība un izglītības iestāžu sasniedzamība.
- Informācijas piekļūstamība, pielāgojot to personas FT.
- Pakalpojumu sniedzēju ētika.

FOKUSGRUPU DISKUSIJAS

1 diskusija ar NVO, sociālo partneru un citu sadarbības partneru pārstāvjiem

1 diskusija ar valsts un pašvaldības iestāžu pārstāvjiem

➤ *Kā eksperti vērtē vecāku vajadzības?*

➤ *Kā eksperti vērtē esošā atbalsta pietiekamību?*

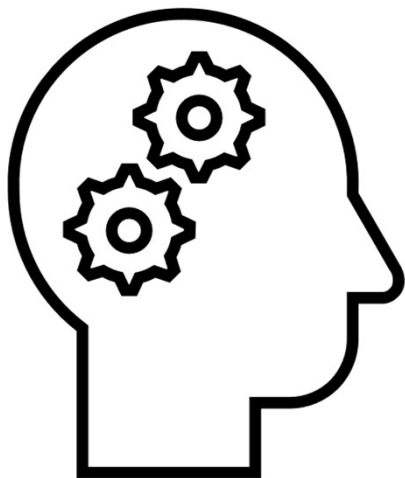
➤ *Kā eksperti vērtē pētījumā identificētos nepieciešamos atbalsta pasākumus?*

Galvenie diskusiju rezultāti

- Jānodrošina **individuāla pieeja**, pakalpojumi **atbilstoši cilvēka individuālajām vajadzībām**.
- **Svarīga ir** multidisciplināra atbalsta komanda un preventīvs darbs. **Sociālais darbinieks kā komandas vadītājs**.
- Sociālā darba **nozare ir kritiskā situācijā** - ir cilvēkresursu trūkums.
- Pašvaldībām attīstīt, pirkt iedzīvotājiem **nepieciešamos pakalpojumus, neaprobežoties ar pieejamo pakalpojumu piedāvājumu**.
- Ģimenes **privātums** un vecāka neatkarība.
- **Pirms lemt par bērna izņemšanu no ģimenes, sniegt ģimenei nepieciešamo atbalstu** (īpaši personām ar GRT).

VECĀKU IZAICINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI ATBALSTAM

9 mērķa grupai specifiskie izaicinājumi, **11**
nespecifiskie, **3** sistēmiskie izaicinājumi - problēmas

21 ieteikums procesuālo darbību uzlabojumiem

4 ieteikumi jaunām darbībām

8 ieteikumi izmaiņām normatīvajos aktos

18 ieteikumi izglītojošiem / informatīviem pasākumiem

Specifiskie atbalsta pasākumi vecākiem, kuriem ir invaliditāte (I)

➤ **Pirms grūtniecības un grūtniecības laikā:**

- *konsultēšana preventīvi;*
- *pielāgota satura, formas informācija grūtniecības laikā.*

➤ **Dzemdību laikā:**

- *dzemdību iestāžu informētība par vecāku ar invaliditāti specifiskajām vajadzībām;*
- *papildu atbalsts dzemdību procesā;*
- *ja iespējams, pašvaldībai kompensēt maksas pakalpojumus dzemdību iestādē.*

➤ **Bērna aprūpe un audzināšana:**

- *izglītojošs, praktisks un emocionāls atbalsts dzīvesvietā;*
- *FT veidam pielāgotas vecāku grupu apmācības.*

➤ **Papildu atbalsts vecākiem ar GRT:**

- *ģimenes asistents dzīvesvietā; atbalsta persona patstāvīgai lēmumu pieņemšanai;*
- *ja bērns ir šķirts no ģimenes - saikņu uzturēšana un bērna atgriešana ģimenē;*
- *bāriņtiesas speciālistu profesionālā pilnveide par vecākiem ar GRT; tiesnešu profesionālā pilnveide par gadījumiem, kas saistīti ar bērnu šķiršanu no ģimenēm, kurās vecākiem ir GRT.*

Specifiskie atbalsta pasākumi vecākiem, kuriem ir invaliditāte (II)

➤ **Psiho-emocionālais atbalsts:**

- *neformālas atbalsta grupas; atbalsta programma pēc brīvprātīgā darba principa;*
- *individuālas / grupu konsultācijas par izdegšanu, stresa menedžmentu u.c.;*
- *papildu psihologa konsultācijas pēc nepieciešamības;*
- *psiho-emocionāls atbalsts bērniem, kuru vecākiem ir invaliditāte.*

➤ **Pirmsskolas izglītības pakalpojuma pieejamība**

➤ **Bērna pieskatīšana:**

- *īslaicīgs atelpas brīža pakalpojums / SOS aukle;*
- *ģimeniskas aprūpes pakalpojums vai aukle vecāka dzīvesvietā ilgstošākai pieskatīšanai;*
- *aukle bērna izvešanai pastaigā, pasākumu apmeklēšanai;*
- *bērna īslaicīgas pieskatīšanas vietas pie pakalpojuma sniedzēja.*

Sistēmiskie un plašāka mēroga pasākumi (I)

➤ Individualizēta pieeja un pielāgots atbalsts:

- konsultatīvās padomes pašvaldībās;
- vadlīnijas, algoritms darbam ar mērķa grupu;
- individualizētas sociālās rehabilitācijas pakalpojums;
- sociālo darbinieku specializācija un profesionālā pilnveide;
- studējošajiem – prakse darbā ar klientiem ar FT.

➤ Cilvēkresursu trūkums pašvaldību sociālajos dienestos:

- plānveida pasākumi speciālistu piesaistei;
- studējošo piesaiste sociālajam dienestam;
- studentiem, kuri izglītību iegūst par valsts budžeta līdzekļiem, pienākums nostrādāt noteiktu laiku sociālajā dienestā.

Sistēmiskie un plašāka mēroga pasākumi (II)

➤ **Pielāgotas informācijas pieejamība:**

- *viegli uztverama informācija, pielāgota FT;*
- *audio atskaņošanas pakalpojums saņemšanas vietās;*
- *VPVKAC popularizēšana;*
- *neatkarīgs konsultants VPVKAC.*

➤ **Izpratne par vecāku ar invaliditāti specifiskajām vajadzībām:**

- *speciālistu izglītošana par vecāku vajadzībām un ierobežojumiem;*
- *pedagogu profesionālā pilnveide darbam ar izglītojamajiem, kuru vecākam (-iem) ir invaliditāte.*

➤ **Datu pieejamība un apmaiņa par mērķa grupu:**

- *datu savienojamība -> PMLP un VDEĀVK;*
- *IT risinājumi informācijas nodošanai sociālajiem dienestiem;*
- *personu piekrišana savu datu nodošanai;*
- *IT sistēmu pielāgošana, lai ārstniecības personas varētu nodot informāciju par pacientu.*

Sistēmiskie un plašāka mēroga pasākumi (III)

➤ **Nodarbinātība un darba tirgus pieejamība:**

- *esošo aktīvās nodarbinātības pasākumu izvērtēšana;*
- *ārvalstu labo prakšu izvērtēšana un jaunu atbalsta pasākumu ieviešana;*
- *pasākumi darba devēju izpratnes veicināšanai;*
- *pasākumi vecāku ar invaliditāti informēšanai par NVA sniegtajiem pakalpojumiem.*

➤ **Augstākās izglītības ieguve:**

- *iespēju studēt neklātienē par valsts budžeta līdzekļiem / studiju kredīta dzēšana;*
- *individuālo konsultāciju stundas studējošajiem;*
- *asistents / pavadonis studiju procesā;*
- *pasniedzēju profesionālā pilnveide darbam ar personām ar FT.*

➤ **Vides piekļūstamība.**

PATEICĪBAS

Autori: SIA “AC Konsultācijas”

Aija Zobena, Kristīne Vībane, Dārta Gātere, Anita Baltace, Inguna Tomsone

- *Visiem vecākiem ar piešķirtu invaliditāti, kuri piedalījās aptaujā un intervijās. Surdotulkiem, kuri atbalstīja intervijās.*
- *NVO pārstāvjiem un pašvaldību sociālā darba speciālistiem.*
- *LM, VM, IZM, SIVA, Tiesībsarga birojam, VBTAI, LDDK, Latvijas Pašvaldību savienībai un Latvijas Pašvaldību sociālo dienestu vadītāju apvienībai par viedokļiem un priekšlikumiem diskusijās.*
- *VSAA Statistikas daļai par sagatavotajiem apjomīgajiem datiem.*
- *LM ekspertēm E. Celmiņai, A. Lukašenokai, Z. Beinarei, R. Veidliņai un D. Filipsonai par atbalstu pētījuma izstrādes procesā.*

PALDIES PAR UZMANĪBU!

VAI JUMS IR KĀDI JAUTĀJUMI?